
Meddelandeblad

Mottagare:

Nr 6/2011

Kommuner: nämnder med ansvar för verksamheter inom socialtjänsten och LSS, förvaltningschefer

Juli 2011

Landsting: nämnder med ansvar enligt LSS, förvaltningschefer

Huvudmän för yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter inom socialtjänsten och LSS

Statens institutionsstyrelse

Utförare av personlig assistans enligt SFB (t.o.m. 2010-12-31 LASS)

Information om nya bestämmelser om lex Sarah

Den 1 juli 2011 trädde nya bestämmelser om lex Sarah i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, i kraft. Samtidigt trädde Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om lex Sarah i kraft.

I detta meddelandeblad ges information om de nya bestämmelserna om lex Sarah. Informationen utgår främst från lagtexten, regeringens proposition *Lex Sarah och socialtjänsten – förslag till vissa förändringar* (prop. 2009/10:131) och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om lex Sarah. Propositionen finns tillgänglig på regeringens webbplats (www.regeringen.se) för både nedladdning och beställning. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) finns tillgängliga på Socialstyrelsens webbplats (www.socialstyrelsen.se) för både nedladdning och beställning. På Socialstyrelsens webbplats finns även det tidigare publicerade meddelandebladet *Nya bestämmelser om lex Sarah den 1 juli 2011* (nr 4/2011) samt *Frågor och svar om lex Sarah*. Under hösten 2011 kommer Socialstyrelsen att publicera en ny handbok om lex Sarah.

Innehållsförteckning

Lex Sarah.....	3
Syftet med lex Sarah.....	3
Tillämpningsområde.....	4
Rapporteringskyldigheten.....	4
Missförhållanden och risk för missförhållanden.....	5
Rapporteringskyldiga.....	5
Mottagare av rapporter.....	5
Information till de rapporteringskyldiga.....	6
Skyldigheten att utreda och vidta åtgärder.....	6
Omedelbara åtgärder.....	6
Information till nämnd om mottagna rapporter.....	6
Utredning och dokumentation.....	7
Information till den enskilde.....	8
Anmälan till Socialstyrelsen.....	8
Anmälningsskyldig.....	8
Hur anmälan ska göras.....	9
Information till nämnd om anmälan till Socialstyrelsen.....	9
Information till den enskilde om en anmälan.....	10
Rutiner för verksamheten.....	10
Information till rapporteringskyldiga.....	10
Rapporteringen.....	10
Undanröja och avhjälpa.....	11
Utredningen.....	11
Anmälan till Socialstyrelsen.....	12
Information till berörd personal.....	12
Information till enskilda.....	12
Jäv och liknande situationer.....	12
Referenser.....	14

Lex Sarah

Lex Sarah brukar man benämna de bestämmelser i SoL och i LSS som reglerar vissa skyldigheter för anställda och de som bedriver verksamhet när det gäller missförhållanden och risker för missförhållanden i verksamheten. Lex Sarah är därmed ingen egen lag utan bestämmelserna finns i SoL och LSS. Skyldigheterna gäller i både kommunal och yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet samt i verksamhet vid Statens institutionsstyrelse. Med kommunal verksamhet avses också verksamhet enligt LSS som drivs av landsting.

Enligt bestämmelserna om lex Sarah i SoL och LSS ska

- anställda m.fl. genast rapportera missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden till den som bedriver verksamheten (14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS),
- den som tagit emot rapporten utan dröjsmål utreda, dokumentera och avhjälpa eller undanröja missförhållandet eller risken för ett missförhållande (14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS),
- den som bedriver verksamheten, om missförhållandet eller risken för ett missförhållande är allvarligt, snarast anmäla det till Socialstyrelsen (14 kap. 7 § SoL och 24 f § LSS), och
- den som ska ta emot rapporter (den som bedriver verksamheten) informera de som omfattas av rapporteringsskyldigheten om denna (14 kap. 4 § SoL och 24 c § LSS).

För yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet finns ytterligare tre bestämmelser i SoL och LSS som ingår i det som benämns lex Sarah. Den som bedriver en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska

- informera berörd nämnd om de rapporter han eller hon har tagit emot (14 kap. 5 § SoL och 24 d § LSS), och
- informera berörd nämnd om att en anmälan har gjorts till Socialstyrelsen (14 kap. 7 § andra stycket SoL och 24 f § andra stycket LSS).

Vidare regleras skyldigheten för den som yrkesmässigt bedriver en enskild verksamhet att utreda rapporterade missförhållanden och risker för missförhållanden samt att bevara och gallra dokumentationen. (7 kap. 6 § SoL och 23 e § LSS)

Syftet med lex Sarah

I 3 kap. 3 § SoL och 6 § LSS anges att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet respektive att verksamheten enligt LSS ska vara av god kvalitet. Enligt bestämmelserna i båda lagarna ska kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Lex Sarah är en del av det systematiska kvalitetsarbete som enligt 3 kap. 3 § SoL och 6 § LSS ska bedrivas. Syftet med lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Det är viktigt att komma till rätta med brister i verksamheten och att förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen. (prop. 2009/10:131 s. 32) Syftet är vidare att bidra till att den enskilde får insatser av god kvalitet och att skydda den enskilde från missförhållanden. (prop. 2009/10:131 s. 25)

En avgörande förutsättning för att uppnå önskvärt resultat är att bestämmelserna om lex Sarah på ett tydligare sätt fogas in i och utvecklas till att bli en reguljär del av det systematiska kvalitetsarbete som kommuner och yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter ska bedriva inom socialtjänsten. (prop. 2009/10:131. s 21)

Enligt regeringens bedömning bör kvalitets- och säkerhetsarbetet inom socialtjänsten i ökad utsträckning ha ett systemperspektiv. En bättre balans bör eftersträvas mellan ett individperspektiv, dvs. vem som gjorde fel, och ett systemperspektiv, dvs. vad som har brustit i organisationen m.m. För detta krävs bl.a. att större tonvikt läggs vid förebyggande åtgärder och riskanalys så att fel, brister och missförhållanden – och i synnerhet allvarliga missförhållanden – på ett tidigt stadium kan upptäckas och därmed i möjligast mån undvikas. (prop. 2009/10:131 s. 21)

Tillämpningsområde

De nya bestämmelserna om lex Sarah har ett större tillämpningsområde än de bestämmelser som gällde t.o.m. den 30 juni 2011. Bestämmelserna om lex Sarah ska tillämpas inom socialtjänsten, i verksamhet vid Statens institutionsstyrelse och i verksamheter enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Bestämmelserna i SoL ska förutom i omsorger om äldre personer och personer med funktionshinder även gälla inom det som ibland benämns individ- och familjeomsorg inklusive verksamhet inom familjerättens område. Utvidgningen innebär även att bestämmelserna om lex Sarah gäller i verksamheter när lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, tillämpas.

Med verksamhet vid Statens institutionsstyrelse avses dels verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 § SoL, dels övrig verksamhet vid Statens institutionsstyrels regionala enheter och huvudkontor. Även verksamhet enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, LSU, omfattas av lex Sarah även om den inte är att anse som socialtjänst i egentlig mening. (prop. 2009/10:131 s. 30)

Med lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade avses dels verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, dels utförande av personlig assistans åt någon som har beviljats assistansersättning av Försäkringskassan enligt 51 kap. 2 § socialförsäkringsbalken (2010:110), SFB. (T.o.m. den 31 december 2010 fattades besluten om assistansersättning enligt lagen [1993:389] om assistansersättning, LASS.)

Bestämmelserna om lex Sarah ska tillämpas både vid handläggning av ärenden och vid genomförande av insatser. (prop. 2009/10:131 s. 28) Inom socialtjänsten ska bestämmelserna tillämpas när det gäller individinriktade insatser, allmänt inriktade insatser och strukturinriktade insatser. (prop. 2009/10:131 s. 38)

Av bestämmelserna om lex Sarah i SoL och LSS framgår att lex Sarah gäller i *yrkesmässigt* bedrivna enskilda verksamheter (14 kap. 3 § andra stycket SoL och 24 b § andra stycket LSS). Det innebär att familjehem enligt SoL och LSS inte omfattas av rapporteringsskyldigheten (prop. 2009/10:131 s. 30). Det samma gäller personliga assistenter som utför personlig assistans enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) där den enskilde själv, och inte via en juridisk person som t.ex. ett bolag, anställer de personliga assistenterna (prop. 2004/05:39 s. 28). Dessa verksamheter bedrivs inte yrkesmässigt.

Rapporteringskyldigheten gäller inte frivilligarbetare (prop. 2009/10:131 s. 26).

Rapporteringskyldigheten

Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten och vid Statens institutionsstyrelse (14 kap. 3 § SoL) ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör en eller flera enskilda som får insatser eller kan komma ifråga för insatser inom verksamheten. Det samma gäller för den som fullgör uppgifter i verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade (24 b § LSS).

I lagstiftningen tydliggörs att personalen även ska rapportera missförhållanden eller risker för missförhållanden som rör någon som kan komma i fråga för en insats. Missförhållanden förekommer inte bara när det gäller människor som får olika insatser inom socialtjänsten. Även i uppsökande verksamhet eller under handläggning av ett ärende kan missförhållanden eller risker för missförhållanden uppstå. Uttryckssättet ”komma i fråga” avser att markera att rapporteringsskyldigheten inträder på ett tidigt stadium, redan under prövningen av om någon är berättigad till en insats som kan falla inom socialtjänstens ansvarsområde. Rapporteringsskyldigheten kommer därigenom att ligga i linje med kommunens yttersta ansvar enligt 2 kap. 1 § SoL. Rapporteringsskyldigheten aktualiseras vid samma tidpunkt som utredningsskyldigheten enligt 11 kap. 1 § SoL. I likhet med SoL inträder rapporteringsskyldigheten enligt LSS redan när utredningsskyldigheten enligt LSS aktualiseras. (prop. 2009/10:131 s. 38–39)

Enligt regeringens mening ska skyldigheten att rapportera missförhållanden eller påtagliga risker för missförhållanden betraktas som ett led i kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling i verksamheten. Rapporteringsskyldigheten bör därför inte vara beroende av den enskildes uppfattning. Arbetet med kvalitetssäkring omfattar verksamheten som sådan och berör därmed även andra personer som ges insatser inom socialtjänsten och LSS. Regeringen vill dock understryka att skyldigheten även fortsättningsvis bör fullgöras på ett sådant sätt att respekten för den enskildes integritet upprätthålls. (prop. 2009/10:131 s. 37)

Missförhållanden och risk för missförhållanden

Med missförhållanden som ska rapporteras avses såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa. (SOSFS 2011:5 2 kap. 3 § första stycket)

Med påtaglig risk för ett missförhållande, som också ska rapporteras, ska avses att det är fråga om en uppenbar och konkret risk för ett missförhållande. (SOSFS 2011:5 2 kap. 3 § andra stycket)

Rapporteringsskyldiga

De som omfattas av rapporteringsskyldigheten är

- anställda
- uppdragstagare
- praktikanter eller motsvarande under utbildning, och
- deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program. (SOSFS 2011:5 2 kap. 1 §)

Mottagare av rapporter

Rapporteringsskyldigheten fullgörs inom socialtjänsten

- i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet till den som bedriver verksamheten
- i övrigt till berörd socialnämnd. (14 kap. 3 § andra stycket 1 och 3 SoL)

Rapporteringsskyldigheten i verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade fullgörs

- i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet till den som bedriver verksamheten
- i övrigt till berörda nämnder som avses i 22 § LSS. (24 b § LSS andra stycket)

Med berörd nämnd avses den nämnd som bedriver verksamheten. (SOSFS 2011:5 2 kap. 4 §)

Med yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet avses verksamheter som inte drivs direkt av en kommunal nämnd utan av t.ex. ett aktiebolag, en stiftelse, en förening, ett kooperativ eller en enskild individ. Vid tillämpning av bestämmelserna om lex Sarah i SoL görs ingen skillnad på entreprenader och tillståndspliktiga verksamheter. Det innebär att även entreprenader enligt SoL ska tillämpa de bestämmelser som gäller för yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter. För tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah har det inte heller någon betydelse om en yrkesmässig enskild verksamhet bedrivs i vinstsyfte eller är icke-vinstdrivande.

I verksamhet vid Statens institutionsstyrelse fullgörs rapporteringsskyldigheten till ledningen för myndigheten. (14 kap. 3 § andra stycket 2 SoL)

De som enligt lag ska ta emot rapporter om missförhållanden eller risker för missförhållanden kan själv välja ta emot dem eller utse andra mottagare av rapporter. Det behöver alltid finnas någon som kan ta emot rapporter vid de tidpunkter som en verksamhet pågår. Om verksamheten bedrivs dygnet runt behöver den som bedriver verksamheten ta ställning till vem som ska ta emot rapporter under t.ex. kvällar, helger och nätter. Den som bedriver verksamheten behöver också ta ställning till vem som ska ta emot rapporter om den som i vanliga fall gör det är frånvarande vid t.ex. semester eller sjukdom.

Information till de rapporteringsskyldiga

Den som ska ta emot rapporter ska informera den som fullgör uppgifter inom respektive verksamhet om skyldigheten att rapportera missförhållanden och risker för missförhållanden (14 kap. 4 § SoL och 24 c § LSS).

Information om rapporteringsskyldigheten ska ges till den som omfattas av skyldigheten när han eller hon påbörjar en anställning, ett uppdrag, en praktikperiod eller liknande. Informationen ska därefter ges återkommande. (SOSFS 2011:5 2 kap. 2 § första stycket)

Information om vem i verksamheten som är utsedd att vara mottagare av rapporter ska ges vid det första tillfället samt vid senare tillfälle om förändring av mottagare görs. (SOSFS 2011:5 2 kap. 2 § andra stycket)

Informationen om rapporteringsskyldigheten bör ges både muntligt och skriftligt minst en gång per år. (SOSFS 2011:5 allmänt råd till 2 kap. 2 §)

Skyldigheten att utreda och vidta åtgärder

Ett missförhållande eller påtaglig risk för ett missförhållande ska dokumenteras, utredas och avhjälpas eller undanröjas utan dröjsmål. (14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS)

Omedelbara åtgärder

När en rapport har kommit in ska den som rapporteringsskyldigheten ska fullgöras till omedelbart vidta de nödvändiga åtgärder som situationen kräver. (SOSFS 2011:5 3 kap. 1 §)

Information till nämnd om mottagna rapporter

Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet

Den som i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska ta emot rapporter ska informera berörd nämnd om de rapporter han eller hon har tagit emot (14 kap. 5 § SoL och 24 d § LSS).

Med berörd nämnd som ska informeras om mottagna rapporter i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet, ska avses den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde. (SOSFS 2011:5 4 kap. 1 § första stycket)

Om rapporteringen berör en verksamhet med allmänt inriktade insatser inom socialtjänsten som bedrivs på uppdrag av en kommun, ska med berörd nämnd avses den nämnd som har tecknat avtal om verksamheten. (SOSFS 2011:5 4 kap. 1 § andra stycket)

Om en rapport i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet berör utförandet av personlig assistans där Försäkringskassan har beslutat om assistansersättning enligt 51 kap. 2 § socialförsäkringsbalken finns ingen beslutande nämnd i kommunen. Då bör i stället den nämnd som har ett ansvar enligt 15 § 2 LSS informeras om rapporten. (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 4 kap.)

Kommunal verksamhet

Den nämnd som har tagit emot en rapport om ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande bör ge information om den mottagna rapporten till den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde, om det är en annan nämnd än den som bedriver verksamheten. (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 4 kap under rubriken Kommunal verksamhet)

Statens institutionsstyrelse

Om en rapport som gäller verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 § SoL har tagits emot, ska ledningen vid Statens institutionsstyrelse informera den i förekommande fall ansvariga socialnämnden, såvida det inte finns hinder för det enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). (SOSFS 2011:5 4 kap. 2 §)

Av 6 kap. 3 § SoL följer att Statens institutionsstyrelse har ansvar för att leda verksamheten vid sådana hem som avses i 12 § LVU (särskilda ungdomshem) samt 22 och 23 §§ LVM (LVM-hem). Enligt 1 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård verkställs påföljden sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid sådana särskilda ungdomshem som avses enligt i 12 § LVU.

Med ansvarig socialnämnd avses den nämnd som enligt 11 § LVU och 47 § LVM har ansvar för att den enskilde får det stöd och den hjälp han eller hon behöver.

Utredning och dokumentation

Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska dokumenteras och utredas utan dröjsmål (14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS). För yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter finns en bestämmelse som anger att ett rapporterat missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska utredas av den som bedriver verksamheten. (7 kap. 6 § SoL och 23 e § LSS)

Dokumentationen av utredningen av ett rapporterat missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska göras fortlöpande. (SOSFS 2011:5 5 kap. 1 §)

Dokumentationen av utredningen ska utvisa

1. vad det rapporterade missförhållandet eller risken för ett missförhållande har bestått i och vilka konsekvenser det har fått eller kunde ha fått för den enskilde,
2. när den muntliga eller skriftliga rapporten har tagits emot,
3. när och hur missförhållandet eller risken för ett missförhållande har uppmärksamrats,
4. när missförhållandet har inträffat,

5. de orsaker till missförhållandet eller risken för ett missförhållande som har identifierats,
6. om något liknande har inträffat i verksamheten tidigare och i så fall varför det har inträffat igen, och
7. bedömningen av om något liknande skulle kunna inträffa igen. (SOSFS 2011:5 5 kap. 2 §)

Vidare ska det av dokumentationen framgå

1. vilka åtgärder som har vidtagits för att undanröja eller avhjälpa missförhållandet eller risken för ett missförhållande samt tidpunkt för dessa,
2. vad som i övrigt har framkommit under utredningen, och
3. vilket beslut eller ställningstagande som utredningen har avslutats med. (SOSFS 2011:5 5 kap. 3 §)

För varje uppgift som dokumenteras under utredningen ska det framgå

1. vilket datum uppgiften dokumenterades,
2. varifrån uppgiften kommer,
3. vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar, och
4. vem (namn och befattning eller titel) som har dokumenterat uppgiften. (SOSFS 2011:5 5 kap. 4 §)

De åtgärder som har vidtagits eller planeras i verksamheten för att förhindra att liknande missförhållanden eller risker för missförhållanden uppkommer igen ska dokumenteras. (SOSFS 2011:5 5 kap. 5 §)

Information till den enskilde

Den enskilde bör alltid underrättas om ett missförhållande som har inträffat. (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 5 kap. med rubriken Information till den enskilde)

Anmälan till Socialstyrelsen

Ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till Socialstyrelsen. Den utredning som har gjorts med anledning av det inträffade ska bifogas anmälan. (14 kap. 7 § första stycket SoL och 24 f § första stycket LSS)

Anmälningsskyldig

Inom socialtjänsten ska anmälan göras av

- socialnämnden om det är en kommunal verksamhet, och
- den som bedriver den yrkesmässiga enskilda verksamheten. (14 kap. 7 § andra stycket 1 och 2 SoL)

I verksamheter enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska anmälan göras av

- berörda nämnder som avses i 22 § LSS om det är en kommunal verksamhet, eller
- den som bedriver den yrkesmässiga enskilda verksamheten. (24 f § andra stycket 1 och 2 LSS)

I verksamheter vid Statens institutionsstyrelse ska anmälan göras av ledningen vid Statens institutionsstyrelse. (14 kap. 7 § andra stycket 3 SoL)

Hur anmälan ska göras

Anmälan till Socialstyrelsen ska göras på en särskild blankett ”ANMÄLAN – lex Sarah” som är en bilaga till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah. (SOSFS 2011:5 6 kap. 2 § första stycket)

Om utredningen inte har avslutats när anmälan till Socialstyrelsen görs, ska utredningen lämnas in så snart den har färdigställts och senast två månader efter det att anmälan har gjorts. (SOSFS 2011:5 6 kap. 2 § andra stycket)

Information till nämnd om anmälan till Socialstyrelsen

Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet

Den som i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet ska göra anmälan till Socialstyrelsen ska informera berörd nämnd om en anmälan. (14 kap. 7 § andra stycket SoL och 24 f § andra stycket LSS)

Med berörd nämnd som ska informeras om anmälan till Socialstyrelsen från en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet, ska avses den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde. (SOSFS 2011:5 6 kap. 3 § första stycket)

Om anmälan berör en verksamhet med allmänt inriktade insatser inom socialtjänsten som bedrivs på uppdrag av en kommun, ska med berörd nämnd avses den nämnd som har tecknat avtal om verksamheten. (SOSFS 2011:5 6 kap. 3 § andra stycket)

Informationen som lämnas till berörd nämnd i kommunen ska omfatta vad som har framkommit under utredningen, ställningstagandet samt vidtagna och planerade åtgärder. (SOSFS 2011:5 6 kap. 4 §)

Om en anmälan i en yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet berör utförandet av personlig assistans där Försäkringskassan har beslutat om assistansersättning enligt 51 kap. 2 § socialförsäkringsbalken finns ingen beslutande nämnd i kommunen. Då bör i stället den nämnd som har ett ansvar enligt 15 § 2 LSS informeras om anmälan. (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 6 kap.)

Kommunal verksamhet

Den nämnd som har gjort en anmälan till Socialstyrelsen bör lämna information om anmälan till den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde, om det är en annan nämnd än den som har gjort anmälan (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 6 kap. under rubriken Information till beslutande nämnd om anmälan i verksamhet vid annan nämnd).

Statens institutionsstyrelse

Om en anmälan som gäller verksamhet vid sådana hem som avses i 6 kap. 3 § SoL har gjorts till Socialstyrelsen, ska ledningen vid Statens institutionsstyrelse informera den i förekommande fall ansvariga socialnämnden, såvida det inte finns hinder för det enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). (SOSFS 2011:5 6 kap. 5 §)

Av 6 kap. 3 § SoL följer att Statens institutionsstyrelse har ansvar för att leda verksamheten vid sådana hem som avses i 12 § LVU (särskilda ungdomshem) samt 22 och 23 §§ LVM (LVM-hem). Enligt 1 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård verkställs påföljden sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottbalken vid sådana särskilda ungdomshem som avses enligt i 12 § LVU.

Med ansvarig socialnämnd avses den nämnd som enligt 11 § LVU och 47 § LVM har ansvar för att den enskilde får det stöd och den hjälp han eller hon behöver.

Information till den enskilde om en anmälan

Den enskilde bör alltid underrättas när en anmälan har gjorts till Socialstyrelsen om ett allvarligt missförhållande eller en risk för ett allvarligt missförhållande. (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 6 kap. under rubriken Information till den enskilde)

Rutiner för verksamheten

Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade, Statens institutionsstyrelse och den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet ska fastställa rutiner för hur skyldigheten att rapportera, utreda, avhjälpa och undanröja missförhållanden och risker för missförhållanden ska fullgöras. Rutiner ska även fastställas för hur skyldigheten att anmäla allvarliga missförhållanden och risk för allvarliga missförhållanden ska fullgöras. Rutinerna ska dokumenteras. (SOSFS 2011:5 7 kap. 1 §)

Information till rapporteringsskyldiga.

Av rutinerna bör det framgå vem som ska informera de rapporteringsskyldiga om deras skyldighet. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Av lag (14 kap. 4 § SoL och 24 c § LSS) framgår att det är den som ska ta emot rapporter som ska informera de rapporteringsskyldiga om skyldigheten att rapportera missförhållanden och risker för missförhållanden. Den som enligt lag är skyldig att informera de rapporteringsskyldiga kan själv välja att informera eller utse någon eller några andra som ska informera de rapporteringsskyldiga. (Se vidare s. 5)

Rapporteringen

Av rutinerna bör det framgå vem rapporteringen ska göras till och hur rapporteringen ska göras. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Av lag (14 kap. 3 § SoL och 24 b § LSS) framgår till vem rapporteringsskyldigheten ska fullgöras. Den som enligt lag ska ta emot rapporter om missförhållanden eller risker för missförhållanden kan själv välja att ta emot rapporterna eller utse en eller flera personer att ta emot rapporter.

Av 2 kap. 2 § och tillhörande allmänna råd i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2005:11) om lex Sarah framgår när informationen om rapporteringsskyldigheten ska ges och att den ska omfatta till vem rapporten ska lämnas.

Registrering (diarieföring) av rapporter i offentlig verksamhet

Av rutinerna i kommunala verksamheter och hos Statens institutionsstyrelse bör det framgå hur rapporterna ska registreras (diarieföras). (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

En rapport om ett missförhållande eller risk för ett missförhållande som inkommer i offentlig verksamhet (kommunal eller statlig) är en allmän handling. En allmän handling ska enligt 5 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (OSL) registreras utan dröjsmål.

Hantering av rapporter i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter

Av rutinerna i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter bör det framgå hur rapporterna ska hållas ordnade. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Bestämmelserna om registrering (diarieföring) i 5 kap. 1 § OSL gäller inte för enskilda verksamheter. För att kunna finna rapporter om missförhållanden och risker för miss-

förhållanden i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter behöver de hållas ordnade i någon form.

Undanröja och avhjälpa

Rutinerna bör utvisa vem som ska ansvara för att åtgärder vidtas för att utan dröjsmål undanröja eller avhjälpa det rapporterade missförhållandet eller risken för ett missförhållande. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Av lag (14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS) framgår att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska avhjälpas eller undanröjas utan dröjsmål. Av 3 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om lex Sarah framgår att när en rapport har kommit in ska den som bedriver verksamheten omedelbart vidta de nödvändiga åtgärder som situationen kräver.

Den som bedriver verksamheten kan själv välja att vidta åtgärder för att utan dröjsmål undanröja eller avhjälpa missförhållandet eller utse en eller flera anställda som får ansvar för denna uppgift.

En rapport om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska lämnas genast när den anställde uppmärksammar eller får kännedom om missförhållandet (14 kap. 3 § första stycket SoL och 24 b § första stycket LSS). Det behöver finnas någon som, när en rapport om ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande har tagits emot, kan göra en bedömning av om det omedelbart behöver vidtas nödvändiga åtgärder för att skydda den enskilde.

Utredningen

Av rutinerna bör det framgå vem som i praktiken ska ansvara för att det rapporterade utreds och vad en utredning ska innehålla. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Av lag (14 kap. 6 § SoL och 24 e § LSS) framgår att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska dokumenteras och utredas utan dröjsmål. Av 5 kap. 1–5 §§ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:5) om lex Sarah framgår vad som ska dokumenteras när en rapport om ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande utreds. Vidare framgår att dokumentationen ska göras fortlöpande.

Den som enligt lag ska ta emot en rapport om ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande har ansvar för att rapporten utreds. I propositionen framhåller regeringen att en rapport om missförhållanden som regel inte bör utredas av den närmast berörda chefen eller arbetsledaren. Den som gör en sådan utredning bör uppfattas som så neutral och opartisk som möjligt. Ansvaret för att organisera detta på bästa sätt åvilar dock den som bedriver verksamheten. (prop. 2009/10:131 s. 34)

Beslut eller ställningstagande

Rutinerna bör utvisa vem som ska avsluta utredningen med ett beslut eller ett ställningstagande. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

När en rapport om ett missförhållande eller en risk för ett missförhållande har utretts ska utredningen avslutas med ett beslut i offentlig verksamhet (kommunal och statlig verksamhet) och med ett ställningstagande i yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter. I kommunal verksamhet är det nämnden som bestämmer om beslutet ska fattas av nämnden vid ett sammanträde eller av politiker alternativt en tjänsteman med stöd av delegation från nämnden. På samma sätt är det den som bedriver en enskild verksamhet och Statens institutionsstyrelse som bestämmer vem som avslutar utredningen med ett ställningstagande respektive ett beslut.

Anmälan till Socialstyrelsen

Av rutinerna bör det framgå vem som ska ansvara för bedömningen av om en anmälan till Socialstyrelsen ska göras och vem som ska ansvara för att anmälan lämnas till Socialstyrelsen. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Av lag (14 kap. 7 § SoL och 24 f § LSS) framgår att ett allvarligt missförhållande eller risk för ett allvarligt missförhållande snarast ska anmälas till Socialstyrelsen. Att det rör sig om ett allvarligt missförhållande kan vara uppenbart redan vid mottagande av rapporten eller först i ett senare skede när utredningen genomförs eller när den avslutas.

Information till berörd personal

Av rutinerna bör det framgå vem som ska ta ställning till vilka personer i verksamheten som ska informeras om en rapport och de åtgärder som har vidtagits med anledning av den. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

En rapport om ett missförhållande eller risk för ett missförhållande kan beröra fler personer än de som är direkt inblandade i det rapporterade missförhållandet. Det kan vara de som arbetar t.ex. på den arbetsplats, inom samma verksamhetsområde eller i den kommun, enskilda verksamhet eller hos Statens institutionsstyrelse som berörs av en rapport.

Syftet med lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Det är viktigt att komma till rätta med brister i verksamheten och att förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen. (prop. 2009/10:131 s. 32) Syftet är vidare att bidra till att den enskilde får insatser av god kvalitet och att skydda den enskilde från missförhållanden. (prop. 2009/10:131 s. 25)

Av rutinerna bör det också framgå vem som ska ta ställning till om och hur berörd personal ska ges stöd. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

Om det inträffar ett missförhållande eller ett allvarligt missförhållande kan de som berörs av rapporten behöva stöd. Bestämmelser om arbetsgivarens skyldigheter att tillhandahålla stöd till anställda finns bl.a. i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter om första hjälpen och krisstöd samt i samma myndighets allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna. (AFS 1999:7)

Information till enskilda

Av rutinerna bör det framgå vem som ska ta ställning till om och hur den enskilde som berörs ska ges stöd och informeras om rapporten och de åtgärder som har vidtagits med anledning av denna. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §)

I samband med en rapport om att en eller flera enskilda har utsatts för ett missförhållande kan enskilda behöva stöd. Den enskilde kan behöva stöd både i samband med att missförhållandet uppmärksammas och senare i processen.

Som redovisats tidigare bör den enskilde alltid underrättas om ett missförhållande som har inträffat (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 5 kap. under rubriken Information till den enskilde). Vidare bör den enskilde alltid underrättas när en anmälan har gjorts till Socialstyrelsen om ett allvarligt missförhållande eller en risk för ett allvarligt missförhållande. (SOSFS 2011:5 allmänna råd i 6 kap. under rubriken Information till den enskilde)

Jäv och liknande situationer

Det bör finnas rutiner för vem eller vilka som ansvarar för uppgifterna i de allmänna råden i SOSFS 2011:5 7 kap., om den som ansvarar för dessa uppgifter själv berörs av

innehållet i rapporten. (SOSFS 2011:5 allmänna råd till 7 kap. 1 §) Det kan gälla ansvaret för att ta emot rapporter, utreda rapporter, undanröja eller avhjälpa missförhållanden, anmäla till Socialstyrelsen eller ge information och stöd till personal eller enskilda.

För kommunal verksamhet finns bestämmelser om jäv i 6 kap. 24–27 §§ kommunallagen (1991:900) och för statlig verksamhet i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223). Det finns inga bestämmelser i lag om jäv för enskilda verksamheter.

I propositionen *Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar* tar regeringen upp att en rapport om missförhållanden som regel inte bör utredas av den närmast berörda chefen eller arbetsledaren. Den som gör en sådan utredning bör uppfattas som så neutral och opartisk som möjligt. Ansvaret för att organisera detta på bästa sätt åvilar dock den som bedriver verksamheten. (prop. 2009/10:131 s. 34)

Referenser

Lagar och förordningar

SFS 1962:700	Brottsbalken
SFS 1986:223	Förvaltningslagen
SFS 1988:870	Lagen om vård av missbrukare i vissa fall
SFS 1990:52	Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga
SFS 1991:900	Kommunallagen
SFS 1993:387	Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
SFS 1993:389	Lagen om assistansersättning (Upphörde att gälla 2011-01-01)
SFS 1998:603	Lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård
SFS 2001:453	Socialtjänstlagen
SFS 2009:400	Offentlighets- och sekretesslagen
SFS 2010:110	Socialförsäkringsbalken

Propositioner och betänkanden från riksdagens utskott

Prop. 2004/05:39	Kvalitet, dokumentation och anmälningsplikt i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) m.m.
Prop. 2008/09:160	Samordnad och tydlig tillsyn av socialtjänsten
Prop. 2008/09:200	Socialförsäkringsbalk
Prop. 2009/10:131	Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar
Prop. 2009/10:176	Personlig assistans och andra insatser – åtgärder för ökad kvalitet
Bet. 2009/10:SoU19	Socialutskottets betänkande Lex Sarah och socialtjänsten – förslag om vissa förändringar

Skrifter i serien Statens offentliga utredningar (SOU)

SOU 2008:77	Möjlighet att leva som andra – Ny lag om stöd och service till vissa funktionshindrade
SOU 2007:82	Samordnad och tydlig tillsyn av socialtjänsten

Skrifter i serien departementspromemorior (Ds)

Ds 2009:33	Förändringar i Lex Sarah-bestämmelsen m.m.
------------	--

Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS)

SOSFS 2011:5	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah
--------------	---

Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS)

AFS 1999:7	Arbetsmiljöverkets föreskrifter om första hjälpen och krisstöd och tillhörande allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna
------------	--

Denna information (art nr 2011-7-5) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publikationer. Den kan även beställas från Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67.

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, 2011